

У2
С67

Лукаса Соул

БЮ ЧОЛОМ!

У 2

У 2
С 61

Микола Сова Б'Ю ЧОЛОМ!

496815
1778
1884

Вида партійна школа
при ЦК Компартії України
БІБЛІОТЕКА

Лірика та гумор

КИЇВ. ВИДАВНИЦТВО ЦК ЛКСМУ «МОЛОДЬ» 1978

5-16

Ліричний голос Миколи Сом
давно відомий шанувальникам по-
етичного слова. Поет залишається
вірним своїй манері і в новій книзі
«Б'ю чолом». В основу її лягли вра-
ження від зустрічі з трудівниками
полів, робітниками, студентами.

ВІДПОВІДЬ НА АНКЕТУ

Хто я такий?
Пишу: Микола Сом,
Іще пишу: син коваля Данила.
Де народився?
В полі за селом
Мене красива мати спородила.
В якому році?

С 70403-043 73-78
М228(04)-78

© Видавництво «Молодь», 1978

А навіщо рік?
Я народився в юному сторіччі.
Двадцятий віче!
Я тебе нарід
Революційним,
Атомним,
Космічним.
Національність?
Звісна річ, яка,
Вона відома друзям і сусідам,
Як наша мова, ніжна і м'яка,
Я — українець з прадіда і діда.
Освіта — вища,
Не тому лишень,
Що вчився я у Беранже і Блока, —
Мене в житті освітлює щодень
Ясна зоря... Зоря моя висока!
Де був, де жив, коли кипіла кров?
У мене буде відповідь простою:
Я всю війну дитиною пройшов,
А по війні лишився сиротою.
Чи за кордоном був я?
О, не раз!
Моїм думкам кордони всі відкриті.
Я маю серця власного наказ —
Братерство націй множити у світі.
Іще нема медалей, орденів,
Та я омріяв чесну нагороду, —
Щоб на великдень, на багато днів
Потрібним бути рідному народу.
Моя партійність?
Дайте запишу
Я чисту сповідь на папері чистім:
Хоч партквитка в кишені не ношу,
Та як поет — я в лавах комуністів.
Де я живу?

У рідній стороні.
Що я роблю?
Словами молодими
Малюю ніжно я свої пісні,
Аби вони та й стали не моїми.

Б'ю чолом!
Микола Сом.

АЗБУКА

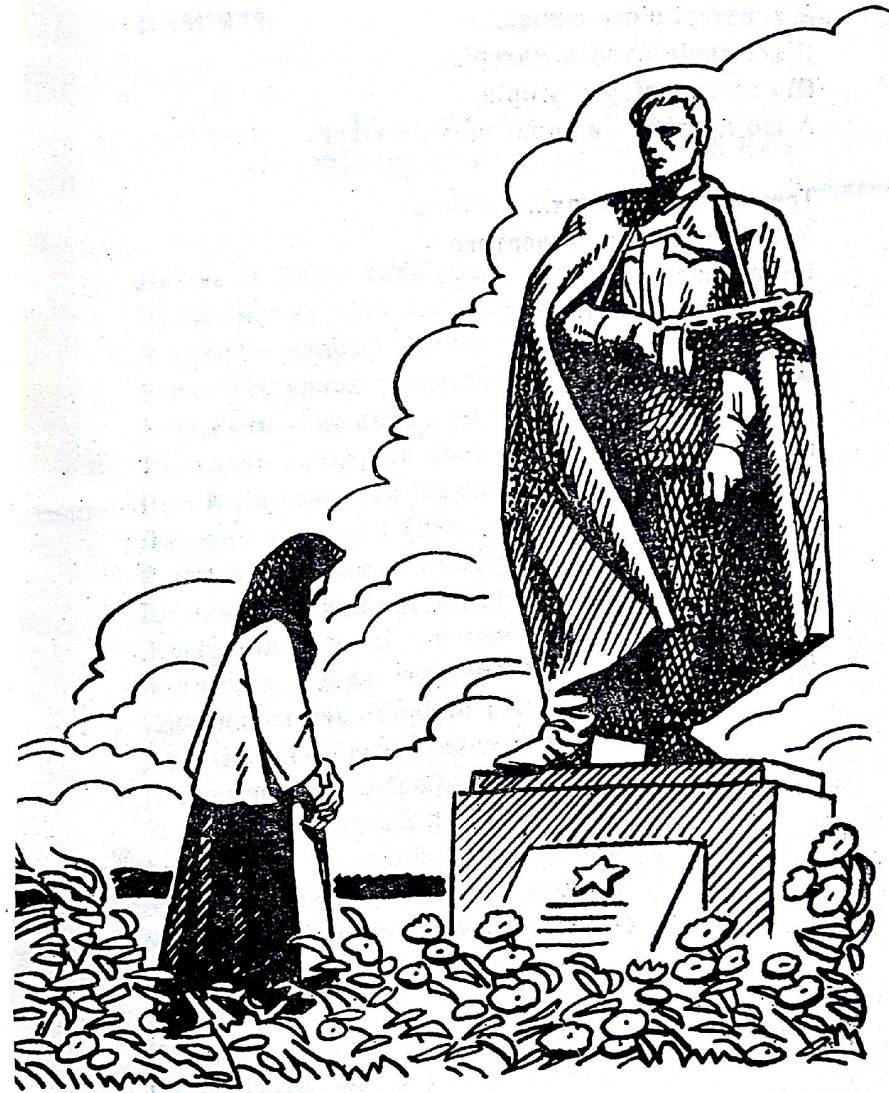
Тридцять дві букви в одному ряду,
Тридцять дві букви у кривнім роду,
Тридцять дві букви — багата сім'я,
Тридцять дві букви — то пісня моя.

Азбуко рідна! Яка ж ти проста!
Крони зеленої зав'язь густа!
Буква однецька — а вже голосна,
Буква до букви — любов і весна.

Буква до букви — і склад мій і лад,
Слів найдорожчих людський зорепад.
В мові-розмові є всякі слова,
Букви ж поганої (ні!) не бува.

Букви, як люди, м'які і тверді,
Букви, як друзі в моєму труді.
З ними шукаю і знаю: знайду
Місце своє у людському роду.

Тридцять дві букви... Лиш тридцять і дві —
Думку ж бунтують в моїй голові.
Чую ще змалку я клич боротьби
З буков карбованих:
«Ми — не ра-би!»

СОЛДАТСЬКА БАЛАДА

...П'ять променів червоної зорі.
...П'ять пальців на руці моїй.
...П'ять на землі материків...

А в матері п'ять синів...
П'ять синів було в матері.
Що один в літаку згорів,
А що другий — в торпедному катері.

Третій теж... у боях...
А четвертого... а четвертого
Не знайшли у диму в полях
Ні живого, ні мертвого.

Мамо!
Рідна моя!
Доля випала п'ятому —
Цілий вік
на майдані
я
Перед вами стоятиму!
Ма-
Мо...

ПАМ'ЯТЬ

В Требухові уночі я бачив велику
червону заграву. Се горів наш Київ.

Із записної книжки О. П. Довженка

Летіла із Києва сива зола,
Довженку на чуба журбою лягла,
А хлопцю малому з кривавих ночей
У пам'ять упала (згодиться, ачей).
А пам'ять — не куца... Криваві вогні —
То згадка найперша довіку мені
Про Київ незнаний, казковий такий,
Далекий у мріях і (леле!) близький.
Я сонця не бачив по цілому дню,
Де падала птиця під ноги з вогню.
З вершечка тополі — з вершини села
Виднілася Лавра, жаринка мала.
Сльозилися очі... Горіло! Гуло!
Двигтіло під Києвом наше село.
Із того вогню, з перших спалених мрій,
Заходив до хати мій дядько Сергій.
А в дядька гармошка з плечей повиса,
В очах і в петлицях — одні небеса.
Мій дядько пілотом служив у полку,
Казав, покатає мене в літаку.
Казав, що столицю, де повно чудес,
Оглянути можна лише із небес.
І мрія росла, мов зоря з вечорів...

...У київським небі мій дядько згорів.

СИНІВСЬКА СПОВІДЬ

Як нашу правду вічну, щиру,
Ношу любов — найвищу віру! —
І уклоняюсь тільки їй.
Та я спіймав себе на слові,
Що я не клявся у любові
Коханій матері своїй.

О! Чув я клятви ще й молитви,
Присяги чув на полі битви
Колись малим, у давні дні.
Коли ж зостався сиротою,
Ішов я горем-самотою —
Лишав дитинство на війні.

Але за даллю, за війною,
Моя любов була зі мною.
Вона священна і жива,
Вона веде мене і кличе:
— Вставай, веселий чоловіче,
Бо починаються жнива!

Це ти! Це ти, Вітчизно мила,
Мене зігріла, і зростила,
І повела в широкий світ.
Із неба, з моря, з поля, з гаю
Тобі навіки присягаю,
Клянусь любов'ю всіх сиріт!

Кажу: у мене ти єдина,
Бо прийняла мене, як сина,
А я ж у тебе не один.
В твоєму щедрому розвої
Я твій коваль, поет, і воїн,
І твій слухняний ніжний син.

Вітчизно! Світла моя нене!
Ти стала долею для мене,
Де люди всі — мої брати...
А те святее слово — мати —
Я розучився б вимовляти,
Якби не ти...
Якби не ти!

ЯК Я ЛЕНІНА МАЛЮВАВ

...Той воєнний голодний рік...
Я із дому хотів тікати.
І, можливо, б кудись утік,
Та сльозою спинила мати.

Потім коні колгоспні пас
Ще й учився в холодній школі,
А в горбатій хатині в нас
Тихо плакали стіни голі.

Лютували вітри вночі —
Наступала зима на осінь.
В край дитинства свого йдучи,
Я до сонця горнусь і досі.

Я радів, коли в ранню рань
Уставала зоря висока.
А було в мене сто бажань,
Сто бажань, як одна морока.

Був мені, як питання знак,
Олівець та бумага біла.
Малювати хотів я так,
Аж правиця моя свербіла.

І дістав я фанери шмат
(За вівсянки тоненьку скибку).
А ішлося до травневих свят —
Уже стукало сонце в шибку.

Я із печі вуглину взяв,
І руками сплеснула мати,
Як тихесенько їй сказав:
— Хочу Леніна малювати.

Ще не бачив його в кіно,
Та здавалося: знав живого,
Малював, наче знав давно,
Наче в гості ходив до нього.

А почав я з того чола,
Що на батькове трохи схоже.
Мати глянула. Одійшла.
Я почув: «Поможи нам, боже...»

Малював я чоло круте
Ще й міняти вуглинки дибав,
Забував я тоді про те,
Що не бачив півроку хліба.

Малював я не день, не два, —
Не світились вождеві очі,
Бо усмішка його жива
Десь губилася серед ночі.

Але якось при каганці
Я почув, що прийшла удача,
Бо вуглинка в моїй руці
Стала раптом уся гаряча.

А як вимели з хати ніч,
Як по воду ішла сусідка,
Всі казали: «Це ж він — Ілліч,
Навіть вуса його й борідка».

Стало сонце на наш поріг,
Коло сонця стояла мати:
— Ой синочку, якби ти зміг
Ще й розмовоньку змалювати
Батька Леніна...

ЛИСТ ВІД МАТЕРІ

Листа б від мами...

*Із записної книжки В. І. Леніна
за 18 червня 1909 р.*

У Парижі, де сонце чуже вгорі,
Він чує з Росії відлуння грому.
А мати його (як усі матері!)
Чекає в тривозі... Але додому

Не кличе, бо знає, що там — тюрма...
А йому звіддала голубами
Линуть вісті-листи... Та сьогодні нема,
Немає листа — від мами.

Не хвилюйтесь, Ілліч!
Заспокойтесь, Ілліч!
Завтра знову на прю ставати...
Через довгу й криваву російську ніч
Вам листа посилає мати.

Вам, борцю за щасливий світ.
(Де безсмертним назвуть вас люди!)
Посилає вона материнський привіт
І наказ: берегтись простуди.

Вождь.

Учитель.

Ще й ніжний син...

Він сьогодні іде світами,
Кличе людство усе до нових вершин
І шепоче: «Листа б від мами...»

БІЛІ ВІРШІ

Осьде вірші, що зуться білими
(Темних віршів я не пишу!),
А чому я назвав їх білими?
Бо писав їх у білу ніч.

Я писав до зорі під вишнями,
Що білили, — боліли аж,
І цвіли на папері білому
Хата біла та білий сад.

А як їздив до брата старшого
На оглядини, в Ленінград,
Я проходив ночами білими
І Шевченка сліди гортав.

Я стояв на вокзалі Фінському
І торкав паровозик той,
Що для радості світу білому
З еміграції віз вождя.

ПЕРШИЙ СНІГ

Він спинився, голову задерши,
На моїй, на київській землі.
Перший сніг стрічає тут уперше.
Чорний брат з Республіки Малі.

Він ховає бережно конспекти
У худенький, у вузький рукав.
Вивчив наші вулиці й проспекти,
Тільки раптом збився, заблукав.

Він складає човником долоні,
Він бере сніжинку на язик,
Він стоїть у білому полоні —
Африканський дивний чоловік.

Він ступить на перший сніг боїться,
На бульварі тихому застиг.
З темних пальців біла таємниця
Теплим щастям капає на сніг.

Він полюбить (вірю я!), полюбить
Землю сніжну,
Ніжну,
Дорогу...
Він сміється — чорний, білозубий
І смішний на першому снігу.

ПОМИРАЮТЬ ЛЮДИ...

Помирають люди... люди золоті...
Ті,

З якими жив я поруч у житті.
З тим ходив до школи, з тим — корови пас
Чи орав та сіяв у далекий час.

Помирають люди... люди золоті...

Ой не всіх же знав я у житті-бутті!

Стріти-привітати багатьох не встиг;

Десь ми розминулися в плетиві доріг.

Помирають люди... люди золоті...

Славні, знамениті і оті — прості.

Колихаю серце: цить, мале, не плач.

Журно напливає до очей кумач.

Горе мені, горе... Тільки ні і ні —

Навіть смерть людини не вмістить в труні,

А життя людини не просте

Оте —

Житом геніальним у полях зросте!

ПОВІЙ, ВІТРЕ, НА ВКРАЇНУ!

Івану Семеновичу Козловському

— Повій, вітре, на Україну, —

Голос чую із Москви.

Голос вітру я зустріну

Теплим трепетом трави.

Потім — хвилию з криниці,

Із якої кожний пив.

В сурмах жита і пшениці

Підніму я той мотив.

— Повій, вітре, на Україну, —

Чую знову серця крик.

Хтось... колись... когось... покинув.

Хоч закоханий навик.

Не покинув, а полинув,

Тільки іншої не стрів...

Повій, вітре, на Україну

З підмосковних вечорів.

Повій, вітре, з України,

Ніжний вітре, брате мій,

Повій, вітре тополиний,

Калиновий — теж повій.

Ближче серця, далі грому.

Вище слави й суєти

Ой із дому і додому,

Свіжий вітре, полети!

Повій, вітре, з України!

На Україну — теж повій!

Від людини — до родини,

До народу. Вітре мій!

ПАВЛО ГРИГОРОВИЧ ТИЧИНА

Радіє серце. Є причина.
(Я радість ту, як воду, ніс).

Павло

Григорович

Тичина

Колись водив мене у ліс.

Було це раною весною
В передпокої перших трав,
Під молоденькою сосною
Ще сніг останній дотлівав.

Поет на сонце мрійно глянув,
Отой сніжок переступив —
І впали раптом на поляну
Гарячих променів снопи.

І вже струмочки, наче діти,
Побігли смішно по траві.
Навстріч йому збігались квіти —
Дзвіночки сині лісові.

Там барви, лінії і звуки...
Уся природа там жива,
Де на його музичні руки
Дітьми просилися слова.

А йшов же скромною ходою,
Та все вставало перед ним.
Я теж травою молодою
Зростав під поглядом ясним.

І перед чесними очима
В зелений світ любов я ніс...

Павло

Григорович

Тичина

Колись водив мене у ліс.

ПЛАТОН МАЙБОРОДА

Андрій Малишко говорив: «Платоша,
Тебе сам бог поцьомав у вуста...»
А він смутнів, як добрий листоноша,
Що бабі Христі не приніс листа.

Була печаль, яка творцям відома,
Непояснима золота печаль.
В карінь очей лягла досвітня втома
Із тих пісень, яких ще не почав.

Не жменьку нот він вибирав для пісні,
А всеньких-всіх полтавських солов'їв,
Не просто звук (бо звуки всі первісні!)
А шепіт вітру з поля і гаїв,

Не дикий крик і не іржання моди,
А зойк душі під небом горілиць.
А хтось казав, що є водопроводи, —
Навіщо ж воду пити із криниць?

Були й такі з естрадної навали,
Нахабні й хитрі (знаю їх давно),
Що для вітання руку подавали
І підставляли ногу заодно.

А де ж вони — гугняві та лукаві?
Пощезли геть, як непотрібна мить!
А він зацвів у слові та у славі,
Ось тільки серце піснею болить.

Він знов шукає кривну і єдину
Стежину ту, що дзвонить колоском.
Щоб не згубить у світі Україну,
Він витер очі рідним рушником.

ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО

Чолом тобі, Миколо! Обміркував твою пропозицію. Зараз ніяк не можу прийняти її. Треба протриматися тут хоч до 100-річчя Тарасового. Та й по слідах його ще не походив. Замкнутися ж у заводській тираженції — значить зректися найдорожчого для мене — деревні. Я таки селянин по крові.

З листа В. Симоненка

Сліди Шевченка ти обрав тоді,
Аби дійти до рідного народу.
Селянська кров просилась на свободу,
Де шлях людина творить у ході.

То — вічний шлях у чесному труді,
Тернистий він, та не слизький од роду.
А вже тебе, як воїна з походу,
Чекає мати... Друзі ж молоді

Мене питають: як, і що, і де ти?
Кажу, що йдеш од плуга до ракети,
Що голос твій у світі не замовк.

Земля ж не спить, коли ідуть поети!..
А із твоєї, друже, сигарети
В моїй кімнаті ще пливе димок.

СТОЛЯР І СОНЦЕ

До столяра сонце іде на обід,
Скидає сорочку робочу із нього,
На спині висушує росяний піт
І свіжою стружкою путає ноги.

Воно у майстерні росло і росло,
У дверях і вікнах було йому тісно,
А столяр стругав золотее весло
І тихо топив його в сонці і в пісні.

А столяр старенький ще був молодець,
Він сонце розмігив на цифри і числа,
А потім за вухо заткнув олівець —
І димом цигарки замрія повисла.

На дошки соснові поважно присів
І сонце велике сховав у зіннях.
І раптом побачив у шумі лісів
Себе молодого...
Так пахла живиця!

...ТА ІНШІ

Сторінки гортаю, подих затаївши,
Де постали букви — жирні і тонкі.
І забагло знати: хто такі «та інші»?
І заспрагло знати: хто вони такі?

Честь і слава — першим!
Перших — дуже мало,
Першу квітку часто заморозки б'ють.
Скільки їх упало,
До землі припало,
Та вони для інших указали путь.

Інші — також люди. Люди не безликі,
Всесвіту сягають карі очі їх.
Інші (безіменні!) у війні великій
Першими упали на кривавий сніг.

Люди мої, люди...
Смертні і безсмертні.
Он Петро (не Перший)...
Перший скрізь Іван...
А земля хитає в буйній круговерті
Тихий і не тихий людський океан.

Не журися, друже, що ти знов потрапив
До когорта інших.
Чуєш? Не журись!
По життю з тобою йдем, немов по трапу, —
То доверху — знизу,
То ізверху — вниз.

Будуть інші весни.
Будуть інші люди...
Ми ж для них дорогу мостимо в майбутть.
І тоді, можливо, коли нас не буде,
Інші люди

інших
першими
назвуть.

УКЛІН РОСІЇ

1

Із річки Рось прийшов я у Росію:
— Здорова будь, русявка мила, — Русь!
Під рік новий тобі зерном посію,
Російській хаті низько уклонюсь.

Мені б іще прожити років двісті,
Аби достоту охопити встиг
Твої сніги — і чисті, і врочисті,
Що стали святом для очей моїх.

2

Як я, русяві хлопці-вятичі,
Дотепні, жваві і гостинно раді,
Що не давали спати і вночі
(Отак мені було і в Ленінграді).

Та що казати? Був я між рідні,
Як син чи брат — у кровної родини,
А ще в північній дальній стороні
Повпредом був я пісні України.

3

Краю вятський — закутку ведмежий,
Проклятий у царській глушині
У кайданній кований одежі, —
Ти сьогодні дорогий мені.

Тут печальну думу думав Герцен,
Кіров тут виходив на борню...
Краю вятський! Це ж мені на серце
Впала іскра із твого вогню.

28

4

Арбаж — соснова тишина
(Не сплутайте з Арбатом!),
Там росіяночка одна
Мене назвала братом.

Вона у слові «х о р о ш о»,
Яке співалось лунко,
Так вимовляла букву «о» —
Немов для поцілунку.

5

А хлопці вятські — дуже хвацькі
(Неначе з наших Броварів),
Ну а дівчата — їх багацько.
Поміж умільців і майстрів.

У них співала тепла глина,
Жила фантазія своя...
Із рук у світ ішла людина —
Смішна й закохана, як я.

6

Люди сходились довкола,
Тепло окупи: «Микола!
Очень просим, дорогой,
Спой на мове на рідной».

Я світився від любові,
Я співав на рідній мові
Ніжну пісню вечорів
Для російських матерів.

29

7

Я спогадаю річку Вятку,
Коли вернусь на річку Рось.
А ти, морозе, не морозь,
Мою веселу, теплу згадку.

Читав я Вятку, наче книгу,
Вона була мені близька.
Там зорі сяють, як луска,
Де шука б'є хвостом об кригу.

8

На звірофермі за рікою
(Хай заздрять модниці столиць!)
Своею власною рукою
Я вогняних торкав лисиць.

Там хутро соболя й шиншили —
Багатства щедрого ріка...
А вятичі мені пошили
Найкращу шапку з байбака.

РУМ'ЯНЕ ДИВО

Світилось у Києві...
Ніччю ходило,
Нечутно ступало рум'яне диво.

А ніч була тиха і сном сповита,
Але дивовижна була та ніч.
Стояв на Хрещатику запах жита,
Як літнього поля далекий клич.

Я чув, як травичка асфальт колола,
Як пружно
Довкружно
Росло
Стебло...
А може, я знову забрів у поле.
Чи поле в столицю мою прийшло?

Ой диво рум'яне!
Рум'яне диво
Зі мною по місту всю ніч ходило.

А поле у місті якраз вляглося
Ще й вітер пахкий привело з Десни.
У кожному домі росло колосся —
І снилися всім кольорові сни.

А київське небо світило з ночі —
Далеко угору, ушир, углиб...
То сонце творили всю ніч робочі —
Котили з пекарень рум'яний хліб.

Те диво пахуче,
Рум'яне диво,
По серцю ходило,
Мене будило.

ПОСЛАННЯ МІСТУ КОМСОМОЛЬСЬКУ

Чолом тобі, юначе з веселої родини,
Із нашої породи — із комсомольських лав!
Я чув: співаєш лунко, справляєш іменини,
Де я намети ставив і перший камінь клав.

Все починалось просто — путівкою з райкому.

— Прощайте, мамо й тату!

— Йдемо на променаж!

Розвиднілось помалу на березі старому,

А берег був піщаний...

Але то був не пляж.

Пісок літав і падав.

Пісок в'їдався в тіло.

А ми піском сипучим гострили язики:

— Кому гарячу ванну?

— Та вже перекортіло!

— Оце б гайнуть додому — наповнить рюкзаки...

А грози?

А морози?

А вітру злі пориви?

Та тільки з поля бою ніхто із нас не втік.

Ми землю так довбали і так її порили,

Немов пройти хотіли на протилежний бік.

А якось на будову заходив Маяковський,

Із кранами вітався... Яка висока честь!

Сказав, коли прощався, товариш Маяковський:

«Я знаю: город будет, я знаю: саду цвєсть!»

Кажу я щирю правду. Беру Дніпро у свідки

Ще й притягну я небо за гудзика зорі.

А хтось патякав: «Дітки прийшли на заробітки...»
Прийшли ми на роботу рубати чагарі!

Минуло — проминуло.

І вже кругленькі дати

Шикуються парадно у красному рядку.

Та як же нам забути, та як же не згадати,

Хто місто, мов дитину, носив у сповитку?!

Згадаю двох Іванів.

Що перший — із Полтави.

Він був у комсомолі, як бог і ватажок.

Завзятий одчайдуха! Але боявся слави.

Казав мені, що слава — то пудра для жінок.

А другий, чорноокий, був родом із циганів,

Він од шатра старого утік сюди — в шатро.

Веселий волоцюга — на заздрість всіх Іванів —

Дівчат водив купатись ночами на Дніпро.

А як були дівчата — була любов і мука...

Над нашою любов'ю — тополі в два ряди!

А велетенська щука із міста Кременчука

До синього причалу пливе поверх води.

Мій молодий друже! Невже тобі сімнадцять?

Невже сімнадцять років?!

А скільки ж нам тоді?..

І радісно. І сумно... і треба нам зібратися

На тому бережечку, де верби молоді.

Дописую послання. Та спогадання нитку

Снувати буду вічно, звіддавна — дотепер.

Мене магнітом тягне в дніпровську ту магнітку,

Де гупає у небо твій золотий кар'єр.

¹ Пливе щука з Кременчука — з народної пісні.

А як же два Івани?
Знайомі чую кроки...
Отой, що із Полтави, тепер маяк! Мастак!
А в цигана Івана три доньки чорноокі,
Три писані красуні.
Отак йому!
Отак!

Мої комсомольчани!
Прийміть моє вітання,
І юне хвилювання, і сто моїх пісень.
Прошу вас: не старійте!
Ще учора зрання
Ми всі були молодші (ого!) на цілий день...

«НА ВІЧНЕ ЗБЕРІГАННЯ»

Сказав: «Прощайте».
Вийшов із райкому.
Над битим шляхом загули дроти...
Чи я іду додому а чи з дому?
Тривожно так, мов нікуди іти.

Ну от і все.
Я вийшов з комсомолу.
Невже ж то я завчасно постарів?
Чи кров моя, веселого засолу,
Вже не хмеліє цвітом вечорів?

Ось мій квиток.
«На вічне зберігання»,—
Кричать у душу молоді слова,
Немов наказ на завтрашнє світання,
Де будуть знов зажинки і жнива.

Хвилююсь я.
І серце лунко б'ється,
І не близька дорога до села.
Тепер навіки в мене коло серця
Лягла вишнева книжечка мала.

Торкнусь її — і половіе жито,
І стежку в поле заступає сад.
Ой саде мій! Цвісти нам і шуміти,
Бо ще далеко ходить листопад.

Це ж я тебе садив у комсомолі,
А ти мене так швидко переріс.
По ліву руку — верби і тополі,
По праву руку — розшуми беріз.

То мій актив. Моя висока праця.
Моя зелена буйна висота.
Мені ще рано з юністю прощатися
І переймать закохані літа.

Оця дорога — прямо до райкому,
Тут я ступив на зрілості межу...
Та знов іду у юність, як додому,
І вірним друзям «здрастуйте» кажу.

ПРО ПІДКОВУ І ПРО ЩАСТЯ

Катюжанському училищу механізації

По селу котилася брехня
(Як її у голову убгати?):
«Хто підкову знайде з-під коня,
Буде той щасливий і багатий».

Я знайшов підкову не одну,
Сам кував... І говорю відверто:
— Колосок останній на лану
Більше вартий, ніж підкова стерта.

Тільки ж коней змалку я люблю
(Я такий у світі не єдиний).
Скільки в коней карого жалю
До землі, до сонця, до людини!

А згадай: на гривах, на сідлі
Це ж вони підносили державу...
Як музей збудують у селі —
Я підкову однесу іржаву.

А в селі — моторів перегук,
А в селі лишилась пара коней.
Без машин тепер, немов без рук,
Мудрі всі — мотором переконуй!

Мій небіж на тракторі тепер,
Став ото моторним чоловіком:
«Дядьку, — каже, — нині НТР,
Отже, коні списані навіки».

І в кабіну сівши, з висоти
Він свою закінчує промову:
«Щастя, звісно, можете знайти,
Тільки ж де ви знайдете підкову?..»

БИТИЙ ШЛЯХ

Іще сніги не випали,
Ще осінь де-не-де
Кленові мідні вимпели
На битий шлях кладе.

А він же битий, січений
(Колись не раз горів!),
Освячений, освічений
Сльозами матерів.

Під сонцем він, під грозами,
Під помахом руки,
А ми по ньому возимо
Капусту й буряки.

Порепаний, поколотий —
Дзвенить же все одно,
Коли везем, як золото,
На станцію зерно.

Тоді стовбичить ночами
Пилюка всіх століть.
Він вербами сорочими
У небесах стоїть.

Хоч битий, та заслужений —
Бетону чує дзвін,
І зорі всі калюжами
Під осінь ловить він.

А як зелене клечання
Навкруг росло-цвіло,
Він був мені, як речення,
Де крапкою — село.

НА КРАЮ ПЕРЕДНЬОМУ

На краю передньому, у краю,
Де веселка лагідна, а гроза сердита,
Золоту середину визнаю —
Як вона середина золотого літа.

На краю передньому був наказ:
«В полі до останнього колоска стояти!»
На краю передньому в жнивний час
Очі видивлятиме наша добра мати.

На краю передньому у жнива
Не одна голівонька перемріє мрію,
А в колгоспі дальньому голова
Галіфе забрюхає, рано посивіє.

На краю передньому буде бій
За годину сонячну — ласку хлібороба,
Чорний і насуплений грозівій
Об лоби комбайнові буде битись лобом.

На краю передньому даль близька,
Ближчі траси зоряні і шляхи барвисті,
А з того останнього колоска —
До щокі дівочої — вуса трактористів.

У ДІВОЧОМУ ГУРТОЖИТКУ

Молодіжному гуртожитку заводу
«Більшовик»

В гуртожитку (але не в гуртожитку)
З далеких днів усе близьке мені:
У вікнах сало, спіймане у сітку,
І Магомаєв скрізь у множині,

І свіжа булка, пальцями почата,
І та гітара, що одна на всіх.
Отут живуть самісінькі дівчата —
Робоча зміна... милий сміх і гріх.

Ще ниють руки — тільки ж від заводу,
Ще в голові — і шум, і перестук,
Дівчата ж лають бісову погоду,
Погода мокра — тільки для розлук.

А комендант, могутня молодиця,
В руках тримає всіх сердець ключі.
Але хоч раз в гуртожиток спізниться
Дівчата тихо мріють уночі.

Ще ранній час, гуртожитку дівочий,
Читай книжки, батькам пиши листи,
А на порозі хлопці-поторочі,
Дівчат усіх — двоюрідні брати.

А нумо, хлопці, розправляйте плечі,
Діждались ви своїх веселих свят,
Сьогодні буде поетичний вечір,
Сьогодні хлопців пустим до дівчат.

...І зацвіта під Києвом калина,
І ніжність віє з ніжинських дібров...
Поклавши руки на хмільні коліна,
Дівчата просять віршів про любов.

А в коменданта веселіють очі
І тьохка серце... Що за дивина?
У молодий гуртожиток дівочий
Прийшла

незаборонена

весна.

ЦВІТ КАРТОПЛІ

Непоказний — оце його епітет,
Непразниковий, мов звичайна річ,
Неговіркий, але як просить пити —
Гримить залізом гонориста ніч.

Він пив грозу. Але частіш, бувало,
Ковтав ядучу хмару пилюги.
А бур'яни (анахтемська навала!)
В бою із ним посохли, полягли.

А клятий жук зі штату Колорадо?
А суховій з небачених пустинь?
А чорний день, що вибиває градом?
А наша лінь, неначе вічна тінь?

Прошу тебе: пробач за неухагу
(Ой славив я усяку лободу!..),
Оглянь-прийми моїх пісень ватагу,
Яку до тебе завтра приведу.

Тебе бджола відкрила і розкрила,
Краплина сонця — золота бджола,
Вона до тебе крила прихилила
Ще й поцілунок перший віддала.

Хіба ж ти впав? Ти до землі поклоном
Припав навек — до самозабуття.
Твій перший плід смішив мене пасльоном,
А другий плід — серйозний твір життя.

Ти помирав у полі за рікою
І воскресав у вітру на крилі,
Важка земля була тобі легкою
І ворушилась на твоїм стеблі.

ХОТІВ БИ Я СТАТИ ДОЩЕМ ВЕСНЯНИМ

Як житня стеблина у полі в'яне,
А вітер листочки вербові мне,
Хотів би я стати дощем весняним
У місяці травні, де ждуть мене.
Ой ждуть не діждуться, як манни з неба,
І люди і птиці, ліси й сади,
А житні (повторюю), житні стебла
Людськими вустами кричать: «Прийди!»
Прийду я з Одеси або із Криму,
А може, босоніж прийду з Карпат.
Бузкової ночі до ранку йтиму
До світлого поля, немов до свят.
На травку-муравку алмазом ляжу,
Скупаю оселі за трудовні...
А потім гайну до міського пляжу
І гримну грозою. А що мені?
Я знатись не буду із темним градом,
Із бурею дружбу навек порву.
Хай вікна від щастя заплачуть радо,
Коли поцілую малу траву.
Прийду.
Затанцюю.
Пройду.
Пролину.
Зостанусь росою в земній красі,
Останню (найліпшу) свою краплину
Віддам я дівочій тугій косі.
Вклонюся низенько малим деревам
І щезну, як тільки вітерець війне.
Ти голову змиєш дощем травневим —
І, може, згадаєш колись мене.

ЗАПРОШЕННЯ НА РОСЬ

Миколі Вінграновському

Давай поїдем, друже, на славу річку Рось,
Там карасів дебелих багацько розвелось,
А ще під берегами, де річки тихий плин,
Гуляє з карасями, пускає бульки лин.

А що плотви тієї — кипить вода навкруг...
Якщо ти не поїдеш, — який із тебе друг?
Там первозданна тиша. Там юний день і світ.
Там тільки плескіт риби і птахів переліт.
А в берегах не збита трава густа така,
Немовби не ступала туди нога людська.
А далі — латка лугу, де гайстер жабу з'їв,
Аби не виступала супроти солов'їв.
Ген лісу гавань тиха. А вдалині — село,
Яке в краєчок неба тополями вросло.
А головне натхнення — свята жива вода...
Чого ж ти завагався? Збирайся — і гайда!
Покинь столичний гамір і суєту суєт,
Не забувай ніколи, що ти еси поет.
А що поету треба? Сякі-такі харчі,
Рибальське причандалля та вогник уночі.
А ще поету треба (відомо з давніх пір)
Сорочка чиста, совість чиста і не брудний папір.
А совість наша чиста. Сорочка чиста теж.
На чистому папері думки свої мереж.
А слава прийде потім... Лиш привітав би хтось...
Давай поїдем, друже, на славну річку Рось!

БРОВАРНИКИ-БРОВАРІ

Мої предки варили пиво
Ще й цідили меди хмільні.
Через тисячі літ, о диво!
Кров зухвала тече в мені.
Я слова на долоні зважу,
До історії повернусь:
— Проклинаючи сварку княжу,
П'ю за Київську славну Русь!
Всі ми з тебе, коліско-мамо,
Віку сивого бунтарі!
Ми говоримо гордо, прямо:
— Ми — броварники-броварі!
Мій райцентр не окинеш оком,
Не райцентр, а центральний рай!
Стольний Київ у нас під боком
І Десни голубий розмай.
Та й чому б ото не гордиться —
Еж годуємо Київ ми...
Через ліс броварський столиця
Підступає до нас грудьми,
Наступає уже на п'яти,
Потихеньку бере в полон,
Ми ж не проти, щоб нас обняти,
Як столичний новий район.
А земля моя щастя родить.
І допоки на ній живу —
Через душу мою проходить
Шлях із Києва на Москву!
А веселості в нас — немало,
Сміх — то ласощі вечорів!
І жартуємо ми зухвало:
— Київ — пригород Броварів!

КУЩ КРОПИВИ

Кущ кропиви старої гукає із городу:
— Хрещенику мій любий!

Куди це ти?

Агов!

Чого мене минаєш, задравши кирпу горду?

Забув мої уроки?

Заліз у шкоду знов?

Не поспішай. Вклонися отій малій стежині,
Що зіллям заростає, бо ходять навпрошки.
Сідай ось тут — на пляжі, де гарбузи стожильні
На сонці вигріваяють простуджені боки.

А я в кінці городу, із лопухами разом.
Звичайно, я не мрію стояти під вікном,
Та хтось із віршомазів навік мене образив —
Назвав чомусь у віршах колючим бур'яном.

Оце така халепа. А хлопці — гумористи
(Які там гумористи? Дешеві хохмачі!) —
Мене в борщі полощуть, як дуже хочуть їсти,
Або в торбину пхають, на ринок ідучи.

Я ще расту і множусь, бо мій девіз — жалити,
Хрестити неслухняну сопливу дітвору,
А руки загребуші жалити — не жаліти,
Бо я служу городу — не одному двору.

Город — моя колиска. Город — моя держава;
Квітуха і зелена, хоч площею мала,
Край стежки, край городу земля мене держала,
Щоб я, така колюча, напихваті була.

А ти змінився дуже. Старієш ти потроху.
У кулаці ховаєш свій білозубий сміх.
Сумирненький, неначе опудало з гороху —
Для горобців утіха.
Я не люблю таких!

Люблю тебе такого — як вітер! — молодого,
Колючою росою кроплю твої слова.
Із поля,
З неба,
З моря
Тебе чекала довго
Твоя хрещена мати — живуша кропива.

НА ЗАХИСТ ЗИМИ

На широкі поля, на плити,
В тихі парки, в сумні сади
Ще не встигла зима ступити,
А ми кажемо: «Геть іди!»

А чому? Чи вона погана?
Чи на душу комусь лягла?
Прийде вчасно — говорим: рано,
Мерзнем рано, ждемо тепла.

Ну, а може, ми рано горнем
Тіло в шубу, в долоню сміх?
Боїмось простудити горло,
Ніби горло годує всіх.

А зима, молода й здорова,
Ще й рум'янець пашить, мов жар,
Знов фату принесла дібровам,
Сонце вивела із-за хмар:

— Люди добрі! Ходіть за мною,
Ви зігрієтесь, ідучи.
Змерзнуть можна і не зимою,
Не в дорозі, а на печі.

ВЕСЕЛА ОБОЛОНЬ

Оболонь — низменное луговое пространство.

Із словника Грінченка

1

Гектари скла, заліза та бетону,
І піраміди білого піску,
І днів гарячих людну толоку,
І ніч не глупу, світлу та солону —

Приймаю все, як долю нележку,
Де прямо в душу — вітер без припону,
Де прямо в очі — хвиля від затону,
Де жить мені судилось на віку.

А хто ж казав, коли збиралось віче:
«Що на піску родилось — те не вічне»,
Але ж горить над річкою вогонь!

А Київ-батько із туману кличе
Своє веселе видиво північне,
Своє дитя біляве — Оболонь.

2

Будинку перший на піску,
Ти вже не одинокий!
Стрічай рідню свою близьку
Край тихої затоки.

Уже на фото та рідня
З тобою разом знята.
Дивуйся:

Родяться щодня
Твої брати-близнята.

Будинку перший на снігу,
В завії-сніговиці
Здавався ти тоді, в пургу,
Вигнанцем зі столиці.

Теплів помалу, веселів,
Не знав біди і горя,
Вітрів приймав, немов послів
Із Київського моря.

Будинку перший на траві.
У мелодійнім літі,
По молодій хмільній крові
Твої пісні розлиті.

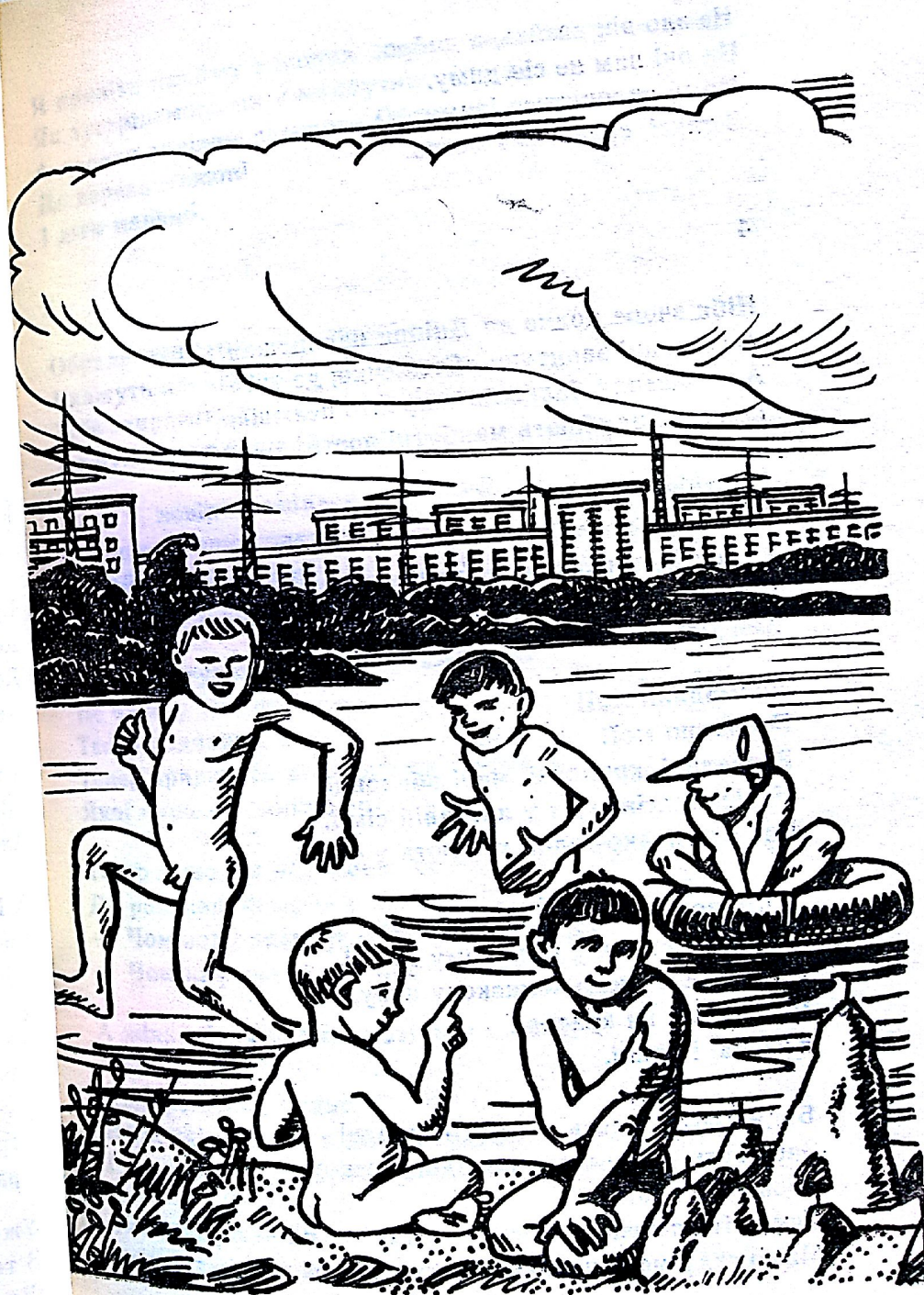
Вселився в тебе добрий дух —
Він буде жить віками,
Бо сіє квіти (добрий друг!)
І теше білий камінь.

3

Прийшов трамвай на Оболонь.
В космічний вік — маленьке диво,
Та всі автобуси ревниво
На нього дивляться, либонь.

А він, їй-богу, молодець!
До галасливого Подолу
Везе завод, морфлот і школу,
Всю Куренівку і Сирець.

Його, буває, хтось лайне,
Мовляв, гримить страшніше грому,
Та я радий, коли додому
Несе він бережно мене.

Не зло він возить, а добро,
На очі нам не сіє диму.
Йому вклонитися ітиму
З таксі, «ракети» і метро.

4

Ніби вчора ходив до Дніпра навпрошки,
А сьогодні запитую: «Стежечко, де ти?»
А в кишенях балконів стирчать пелюшки,
Із яких видибають майбутні поети.

І матроси ростуть.
І майстри-ковалі.
А в сусідки русявої родиться зодчий,
Що безсмертну красу пронесе по землі —
Хай типові пейзажі не муляють очі!

Громадяни мої!
Городяни мої!
Вередливі, крикливі, малі оболонці,
Перші ластівки ви у ласкавій сім'ї,
Вас голісінько-голих купають у сонці.

Я під нозі малі сіяв синю траву,
І черешні садив у минулому тижні,
І для вас я писав колицкову нову,
Щоб росли ви красиві.
Красиві і ніжні.

Буду дідом колись — і мої трудовні
Зацвінуть, зашумлять молодістю весною.
Озовіться мені!
Усміхніться мені!
Мимо саду мого не пройдіть стороною!

54

Я привіти прийму з ваших теплих долонь,
Як зустрінемось ми у майбутній комуні...
А допоки залізом дзвенить Оболонь,
Де дерева манюні
І діти манюні.

5

Обрали мене головою домкому,
І кажуть насмішники: «От повезло!
Тебе запримітили в морі людському
І в руки дали керівниче жезло».

І сам я, повірте, сміявся спочатку:
«Понеже я ваш головний домовик,
Давайте мені персональну печатку,
До того ж я пішки ходити не звик...»

Отак жартував і сміявся — аж доки
Не влип у халепу.
Тепер подивись,
Тепер придивись до людської мороки,
Якої цурався раніше колись.

Тепер я щодня поспішаю до жеку,
До райвиконкому — у кожний четвер:
— Чом воду навкруг перекрили у спеку?
— Чом нафтою тхне з оболонських озер?

А жінка бурчить: «Захотілося слави?
Ой лихо моє!
Доморощений культ!»
Не вірші пишу — а пишу я заяви
І скарги пишу (заробляю інсульт!).

Така маята — аж до сьомого поту,
Та я відчуваю: нема мене десь.

55

Дали мені люди веселу роботу, —
Спасибі ж за ласку!
Спасибі за честь!

Життя моє справді швидке і шалене —
Таким його сам я для себе створив.
Сусіди поб'ються — і зразу ж до мене,
І просять, і молять, щоб їх помилив.

Не просять ще в мене дощу і морозу,
Усім я потрібний — побий мене град!..
Отак я іду із поезії — в прозу,
Та я не забуду вернутись назад.

6

Я стару свою адресу
Поміняв без вороття.
А для чого? Для прогресу,
Для веселого життя.

Я тепер ступаю ширше,
Сонце міряю на крок,
А навкруг — первісна тиша.
Луг. Трава. Вода. Пісок.

Над балконом — чайка біла,
За будинком — комиші.
Навіть ластівка присіла
Край веселої душі.

У столичному районі
Не у сні, а наяву
Я живу на Оболоні —
Ось де, друзі, я живу!

Не в Житомирі чи Львові,
Не в далеких Броварах —

56

Кинув якір на будові
Своїм родичам на страх.

Вже дістав я з меблів дещо,
Та квартира, як німа,
Бо мене забула теща,
Друзів теж чомусь нема.

А як стану та як гляну
Із піщаної гори —
Бачу Лавру із туману,
Бачу Вишгород старий.

У столичному районі,
Не у сні, а наяву
Я живу на Оболоні —
Майже в Києві живу!

Як заходив до трамваю,
Витер лікті до дірок —
Ось де, друзі, відчуваю
Із життям тісний зв'язок.

А як сяду на «ракету»,
Мчу на станцію «Дніпро».
Та скажу вам по секрету:
Скоро буде в нас метро.

Попливуть будинки всюди,
Наче білі кораблі,
Недарма ж говорять люди:
«Оболонь — не край землі».

У столичному районі,
Не у сні, а наяву
Я живу на Оболоні —
Я... у Києві живу!

ПРИРОДИ МУЗИКА ВИСОКА

Олександр Білашу

Коли мене питають: хто ти?
Відповідаю: вільний птах.
Між ластівок високі ноти
У полі ставлю на дротах.

Між солов'їв манюніх сірих
Вивчав я музику просту,
Ніде папугам я не вірив
І зневажав я суєту.

Ковалював я у зозулі
І ритму серця не жалів,
А дні майбутні і минулі
В'язав шнурочком журавлів.

Є в пісні біль, і клич, і клекіт
(Не примітивне тра-ля-ля!),
Синиці є, і є лелеки,
І небо є — як є земля.

Природи музика висока!
Іду до тебе я щодня
Через естрадний крик сороки,
Через критичне вороння.

СУМКА

Люди жили із думкою,
Мрію плели тонку,
Люди назвали Сумкою
Повну колись ріку.

Тут золотою рибкою
Сонце жило на дні
Ще й золотою ниткою
Світлі снувало дні.

Тут над людськими думами
Бродом пройшли віки.
Місто назвали Сумами,
Місто — на честь ріки.

Чуйте!
Лунає зелено
Листя досвітній хор!
Гордо стоїть, приземлено,
Сторож віків — собор.

Чом же ти, вічний стороже,
Річку ту не вберіг?
Може, і сам ти скоро вже
Зійдеш з очей моїх?

Ондечки! Он! Оно вона —
Жалібна і тонка,
Сонцем колись цілована,
Чиста колись ріка.

Люди іще за звичкою
Сумку рікою звать,

Ще називають річкою
Жаб'ячу каламуть.

Пізно прийшов я з веслами,
Сором людський пече.
Раптом... а раптом весело
Вдарить і потече,

Ген під людською кригою
Викине геть сміття.
Часто вона з відлигою
Думає про життя.

Кимось і не помічена,
Вгорнута у туман,
Сумка — манюня річечка —
Мріє про океан...

ПЕРЕДЗИМ'Я

Якась рахуба угорі:
І сніг!
І дощ!
І зорі!
Уже не осінь надворі,
Ще й не зима надворі.

Ні се ні те.
Неправда, ні!
Це зветься боротьбою.
За довгі ночі,
Куці дні —
Ідуть на січ обое.

Але ж зима слаба іще,
А осінь сива-сива.
Та сипле снігом,
Та — дощем,
І снігопад, і злива.

Хто ж переміг?
Чия взяла?
Я вигляну із хати:
Неначе дзоти, край села
Стоять впритул кагати.

О тихше, вітре!
Не стогни
При збитій бадиліні...
То золоті стоять стоги
Чи шоломи билинні?..

ЗАДУХА

Метуть сніги.

І крига дзвонить глухо.

Мороз кує кайдани для озер.

А десь на дні така стоїть задуха,

Що навіть окунь здибивсь і завмер.

А шука сива зябрами чіпляє

Набряклий кущик сивої трави

І піскаря в ковбані не чіпає,

Хоч той заплив до пойми голови.

А лящ пішов.

Уже глибінь колише.

Уже під льодом тиха мука губ...

Вставай, браток!

Вдягайся потепліше!

Та не забудь узяти льодоруб.

Не лайся лиш. Будь ніжний, а не грубий,

Ти ж не якийсь пикатий браконьєр.

Рибалки — вчора, нині — льодоруби,

Йдемо на поміч мешканцям озер.

Хто просить нас?..

У ранок цей похмурий

Ми спали б ще у тиші і теплі...

Та ми йдемо розбити холодні мури

Об наші власні, кревні мозолі.

І в цей мороз нехай не охолоне

Твое бажання разом із моїм.

Подумай, друже: кілька ополонок —

І все живе лишається живим.

Тож не бурчи на матінку-природу,
Ти нагороду маєш ось яку —

Веселу

Нашу

Визволену

Воду

Цілує риба, гублячи луску.

І хай мороз хапатиме за п'яти,

Хай будь-що-будь!

Минулася біда!

Мій друже й брате!

Будем пам'ятати,

Що не мовчить під кригою вода.

ЖАЙВОРОНКИ В МОРІ

Петру Засенку

Зі мною поруч в морі молодому,
Що воду п'є із нашого Дніпра,
Ішла весна...
Була така пора,
Коли ідеш світ за очі із дому.

Ото ж і я ходив-блукав надворі
Та й опинивсь на мокрому льоду,
А може, я і досі там іду —
Так заблудив між берегів у морі.

А лід стогнав — метало сонце стріли.
На бистрині пробігти я успів
І раптом чую... жайворонків спів.
О боже мій!
Куди ж ви прилетіли?

Летить на луг!
Єдняйте небо й поле!
А луг і поле — на морському дні,
І стежка наша — теж на глибині,
Де нас нема, де безгоміння голе.

Мої хороші!
Птахи ви чи люди?
Погляньте: морю уже надцять ліг,
А давне поле тягне, як магніт,
І вам сюди вертати звідусюди.
Що ж вам сказати?
Як вас привітати?
Якщо стомились, довго летючи.

Тоді спочиньте в мене на плечі
Або ходім до берега, до хати.

...Вертався я.
А як вони співали!
Мов хоронили — рідного мене!..
Оце і все.
Хіба скажу одне,
Що ми з тобою жайворами стали.

ЦАРЮ ПРИРОДИ

...А день осінній урочистий
Спинився в полі і в гаю...
Які ж у біса ми туристи
В своєму рідному краю?!

Осьо наш сад із бронзи литий,
Он луг чуприну поголив.
Пройшло-пробігло наше літо
По золотій стерні полів!

Ходім до лісу, любий друже,
Де скільки листя — стільки див.
А мимо нас крокує пружно
Мурашок сильний колектив.

Ого! Мурашки рудоброві
На плечах знову щось несуть.
І тим вони живі-здорові,
І, може, в тому їхня суть.

А між лугами-берегами,
Неначе дерево живе,
Стрункий, з гіллястими рогами,
До тебе олень підпливе.

Ага?

Згадав?

Ти ж — цар природи!
Ліси й луги — твої усі.
Царюєш ти, всесильний, гордий,
І на землі, і в небесі.

Твої — озера і затоки,
Твій край — далекий і близький.
...Та всі царі були жорстокі,
А ти який?

А ти який?..

НА МАТВІЇВСЬКІЙ ЗАТОЦІ

Жив я, друзі, в тому році
Кільканадцять славних днів
На Матвіївській затоці
В товаристві солов'їв.

А намета я поставив
Там, де берега карниз,
Де м'які і теплі трави
Та розлогий верболіз.

Я ступав стихенька-стиха,
Я чекав пташиних свят.
Коло мене солов'їха
Колисала солов'ят.

Ой ви, соло... солов'ята!
Що воно за каламуть?
Знов на човниках дівчата
Пряжу днів моїх снують.

Грала хвилею затока,
Хвиля квіткою цвіла,
Як русалка синьоока
Доторкалась до весла.

Не ловив я риби зрання,
Дні ловив я чарівні,
Де плило чиясь кохання
На спортивному човні.

Там я мріяв-перемріяв...
Як могутній пароплав,
Запливав у мрію Київ
І на берег впливав.

Ген кричали десь вокзали,
Знали небо літаки.
Солов'ї ж не замовкали —
Рвали душу на шматки.

А вночі стояла тиша,
Спали ріки і моря.
Бачив я, як вітер дише,
Чув, як падала зоря.

Знав я дивні таємниці,
Всю напам'ять землю знав,
Бо травиці-муравиці
Тепле вухо підставляв.

СПІВАЛИ ПІВНІ...

Анатолію Авдієвському

Звечоріло.
Замовкала буйна вулиця села,
Де шовковою травою рясно тиша залягла.
Спали діти.
Спали квіти.
А на сідалі в теплі
Спали кури і курчата.
Лиш не спали у селі
Півні хвацькі, дженджуристі, гонористі, молоді,
Зозулясті, попелясті, і червоні, і руді.
А між півнів — красень сивий

(видно, старшим був у них)
В галіфе, в короні царській — вічний курячий жених.
Він піднявся, збадьорився, як весільний тамада,
І прорік до всіх присутніх: «Слухай, парость молода!
Що за тиша? Все дрімає від землі і до небес,
Навіть спить, хвостом укрившись,
невсипущий чорний пес.

Нумо, друзі, до роботи!
Щоб дарма ніхто не їв!
Отже, будемо співати!
Що ми — гірші солов'їв?
Не чекаймо — починаймо нашу пісню гомінку,
Нашу давню популярну пісню ту — «Кукуріку».
Оголошую змагання!
Ставлю добрий могорич.
Хто піснями розтривожить і розбудить глупу ніч...»

Перші півні (зозулясті), як дали «Кукуріку» —
Виплив місяць молодистий на осяяну ріку,
І прокинувся собака, гавкнув чемно — сам собі,
І хрущі заворушилися опівночі на вербі.
Другі півні (попелясті) заспівали голосніш,

Бо мене спитала жінка: «Ти чого іще не спиш?»
А в сусідки молодой, що живе одним одна,
Тинь ступила від порога — покотилася луна.

А запіли треті півні — і червоні, і руді —
Зашуміло, заясніло і затупало тоді.
І навстріч ясному сонцю у пшеничному вінку
Разом з третіми півнями я співав «Кукуріку!»

ЕКСПРОМТ НА 8 БЕРЕЗНЯ

Цвітій, жінки!
Від щастя і кохання
Вже повернуло сонце на весну,
А всі слова вітання й побажання
Перелетіли в пісню голосну.

Та перше слово — і останнє! — мати...
Лягай же, мудрість, на чоло віків!
Жіноче свято!
Що тобі сказати?
Ти — найдорожче для чоловіків.

ДІВОЧА ПІСНЯ

Не даруй мені намиста
Золотого янтарю,
Он зоря у небі чиста —
Подаруй мені зорю!

Пройде літечко зелене,
Прийде осінь і весна,
А зоря одна у мене,
Як у тебе я одна.

Та зоря мені моргає,
Запливає до Дніпра,
А вночі над зелен-гаєм
Світить нам, немов сестра.

Вже любов справляє свято,
Розкриває таїну,
Ген зірниць вгорі багато,
А мені б одним-одну...

Не даруй мені намиста
Золотого янтарю,
Он зоря у небі чиста —
Подаруй мені зорю!

ПО ДОРОЗІ ДО СЕЛА

1

Дорога довгою була...
За мною гнались осокори
Аж до сусіднього села.

2

Блукав і блудив я між вулиць міських
І раптом спіткнувся — і вдарився серцем
Об рідний далекий селянський поріг.

3

На кущик трави із балкона поглянемо —
Ледь видно звисока кровинку стебла...
А вже ж нам ніколи не бути селянами!

4

В Андрія Ляляки за хатою — чисто,
Остання редиска, щавель та часник
На власній машині чкурнули до міста.

5

Сестра Софія на городі
Натхненно поле бур'яни
І лає сонце... Сміх — та й годі.

74

6

Сучасна вілла і гараж,
І парники із целофану.
Село міняє свій пейзаж.

7

Телеантен високі частоколи.
Подать рукою прямо до Москви,
До океану — стежка через поле.

БАТЬКИ І ДІТИ

Скажу усім: чийсь ви діти,
Вірніш, дітьми були колись.
Батьки навчили вас ходити,
А ви — у небо піднялись,

Чи десь в нетихім океані
Ви попливли до світ-зорі.
— Які ж уперті, неслухняні, —
Зітхали ваші матері.

Зросли і вирости — нівроку!
Тепер самі батьки... Проте
Своїх дітей — свою мороку —
Ви лобуряками звете.

Мовляв, ростуть, як нетутешні,
А задерики — просто жах!
По їх слідах тріщать черешні
І гнуться яблуні в садах.

— Ой діти-діти, де вас діти?
— Послать на БАМ...
— Так ще ж малі!
— Іще малі, а вже сердиті...
— Тому й сердиті, що малі.

— І неслухняні?
— Неслухняні.
— І дуже вперті?
— Як осли.
— Такі погані?
— Ой погані!
— А ви такими не росли?..

ТРИ КОЛИСКОВІ

1

Заходить до хати зоря-зоряниця,
І гомін стихає кругом.
А місяць злітає, неначе жар-птиця,
Над синім і сонним вікном.

Рученьки,
Ніженьки,
Лагідні очі,
Спокійної ночі,
Скінчилася гра.
Рученьки,
Ніженьки,
Лагідні очі,
Спокійної ночі,
Спати пора.

Хай сниться вам, діти, дідусева казка,
В якої щасливий кінець,
Хай татова сила і мамина ласка
Іде до маленьких сердець.

Рученьки,
Ніженьки,
Лагідні очі,
Спокійної ночі,
Скінчилася гра.
Рученьки,
Ніженьки,
Лагідні очі,
Спокійної ночі,
Спати пора.

Спи, дитино, засинай,
Люлі-лю, баю-бай,
Світлі очка закривай,
Люлі, бай-бай.

Киця спить,
Коник спить
І маленька бджілка,
Горобця-стрибунця
Колисає гілка.

Гой, ду-ду-ду,
Гой, ду-ду-ду,
Ще не спить сопілка.
Гой, ду-ду-ду,
Гой, ду-ду-ду,
Колисає гілка.

Спи, дитино, засинай,
Люлі-лю, баю-бай,
Світлі очка закривай,
Люлі, бай-бай.

Сонце спить,
Та не спить
Материнська ласка.
Ходить сон
Край вікон,
І дрімає казка.

Гой, ду-ду-ду,
Гой, ду-ду-ду,
Материнська ласка.
Гой, ду-ду-ду,
Гой, ду-ду-ду,
І дрімає казка.

Леле — леленько — лелігко,
В небі пташка в'ється.

Ти душі моєї квітка,
Серце мого серця.

Зірko — зіронько — зорино,
Піднімайся вгору.
Виростай, моя дитино,
У щасливу пору.

Хай тобі кують зозулі,
Сонце стежку стеле.
Люлі, люлі, люлі, люлі,
Люлі, люлі, леле.

БРАТ І СЕСТРА

В ту далеку давню пору,
Як цвіла навкруг весна,
Ген до моря бігли поруч
Річки дві — Дніпро й Десна.

Був Дніпро стрімкий, великий,
Біг в тумані, як в диму,
І усі-усенькі ріки
Підкорялися йому.

А Десна — його сестриця,
Ніжна, лагідна сестра,
Щоб до моря не спізниться,
Бігла поруч край Дніпра.

Стали гратися, шуміти,
Де роздолля чарівне,
Сперечались, наче діти:
Хто кого пережене,

Хто до моря голубого
Добіжить раніше з них?
Та й побігли край дороги
Мимо луків запашних.

Бігли дні і ночі бігли,
Хвилювалися вони.
Падав цвіт весняний білий
До Дніпра і до Десни.

А прудкі ж були обоє!
Раптом... Що за дивина?
Ген за даллю голубою
Зупинилася Десна.

Притомилась — і ні звуку,
Де високий пережат.
І тоді сестру за руку
Ніжно взяв коханий брат...

От і все.
Вже ніч надворі.
Вже спочити нам пора.
А Дніпро спочине в морі,
А Десна — коло Дніпра.

ДЮДЯ

*Трирічній Наталочці Щербі
з міста Житомира*

За домашніми столами
Тепла бесіда текла,
І сиділа поруч з нами
Мила дівчинка мала.

Щебетала жваво-живо
Непосида гомінка
І дивилась, як на диво,
На Сергія Козака.

Потім каже: «Дайте казку!»
(Ніби: дайте шоколад).
— Дам казок я цілу в'язку!
Ось включаю телегляд:

Вогник блимнув на екрані.
Зараз казку уловлю.
— Не люблю я теляняні,
Казку мамину люблю!

Ще люблю, коли синиця
Прилітає до дітей,
І хокей люблю дивиться.
Ти не граєш у хокей?

— Ні, не граю. Я в запасі
(Записали в запасні!).
Тож на конику Пегасі
До дітей вожу пісні.

А тобі пора вже спати.
Зачиняй скоріш вікно,
Чуеш: дюдя волохатий
В шибку стукає давно.

І вона мені при людях
Так сказала: «Діду Сом!
Сам ти — дюдя,
То ж не дюдя —
Вітер віє за вікном!»

ХТО КРАЩЕ ЇСТЬ?

Мати знов свого синочка
Забирає з дитсадочка:
— Перевівся ти нінащо,
Став худий, немов тараня.
Ти скажи, моє ледащо,
Хто в садочку їсть найкраще?
— Тьотя Маня — няня...

КАРАСЬ-КОСМОНАВТ

Байка-жарт

На дні болота в комиші,
Ковтнувши смачно слину,
Карась горлав: «Товариші!
Я нині в космос лину!»

Я стартуватиму зо дна,
Із мулу, із болота.
Чи ж є над нами хоч одна
Якась жива істота?

Клянусь: енергію усю
Віддам новій науці...»
«Навіки слава карасю!» —
Забулькало в багнюці.

«Прощайте, родичі. Пора!
До зустрічі в болоті...»
І, тричі гикнувши «ура!»,
Він блиснув у польоті.

Раптова хвиля піднялась
У лагідну погоду —
То хвацько вистрибнув карась
І знову — бух! — у воду.

І знов навколо карасі,
І дороге болото.
Питають родичі усі:
«Ну як тобі було там?»

Карась натомлено присів
І плямкнув мудро й строго:
«Крім нас, могутніх карасів,
Нема ніде нікого...»

НЕ ВИЙШЛО ПОЕТА

Балету — сценарій. Естраді — куплета.
Газеті — статейку. Журналу — есе...
Людина, з якої не вийшло поета, —
Може усе...

В Хаяма взяв я форму рубаї.

Дмитро Павличко

1

В Павличка взяв я форму рубаї,
А він узяв незношену її
Із древніх рук товариша Хаяма...
Помиримся! Люди ми свої!

2

Знаю істину просту:
Не спиняйтесь на льоту!
Я ще у снах літаю —
Отже, я ще расту.

3

За полем — ліс, а далі — луг,
За виднокругом — виднокруг.
Розумні люди говорили:
«Далекий шлях — найближчий друг».

4

Край осінньої печалі
Я спинюся на причалі:
Ген мости плывуть, мости...
Нам іти все далі й далі.

88

5

До таємниць нових віків
Ідем дорогою батьків.
Що? В таємниць замків немало?
Ключі сильніші від замків!

6

Соловейко землю будить: «Добрий день!»
І пішло луною всюди: «Добрий день!»
День, і справді, світлий, гарний,
Бо сказали добрі люди: «Добрий день!»

7

Розкльовали пташенята нічку по зернині,
По малій зернині — по ясній зорині,
Та й випили пташенята
Сонця по росині.

8

Давай сторінку перегорнем,
Де Біле море стало чорним,
А Чорне — вийшло з берегів
І розлилось народним горем.

9

Була війна... Була така гроза,
Що я в дитинстві гнувся, мов лоза.
Страждання, кажуть, очищає душу...
Душа моя! Ти чиста, мов сльоза!

89

10

Про весни грядущі і весни минулі
Говорять солдати, з війни не прибулі,
А серце для серця безсмертя кує,
Коли затихають охриплі зозулі.

11

Сива жінка плаче у трамваї,
А чого — ніхто не запитає.
Біля горя мовчки всі стоять,
Біля горя щастя не сідає.

12

Я йшов по горю, наче по тайзі,
По гострих лезах — наче по стезі.
Тепер ти знаєш: я — не жук веселий,
Я — сміх людський у радісній сльозі.

13

Після бурі, ледь живі, айстри зацвітають.
Наче скупані в крові, айстри зацвітають.
Торжествуй, мое життя!
На потоптаній траві айстри зацвітають.

14

Живуть на світі ідеали,
Хоч їх міняли, пропивали,
Але живуть вони! Живуть,
Бо знову кличуть нас вокзали.

90

15

Идуть ешелони із Донбасу...
Десь у тайзі поклали трасу...
То час іде! А ти сидиш
Та ще й кричиш: «Немає часу!»

16

Було у мене сім удач,
Було у мене сім невдач.
Тепер така смиренна тиша,
Хоч закричи або заплач.

17

Моя любове! Я ж без тебе,
Немов лелека той без неба,
Немов та риба без води...
Людина я — а не амеба!

18

Ще наша старість — то далека даль,
Куди ми прийдем, друже мій, на жаль.
То не печаль, що будемо старими,
Не будем дітьми — ось у чім печаль.

19

Коли з криниці воду п'єш —
Ти молодієш і ростеш,
Коли ж ти крикнеш на криницю —
Вона на тебе крикне теж.

91

Де каламуті пелена,
Ніхто іще не міряв дна,
Та всі завзято верещали:
«Яка могутня глибина!»

Ти знов? Ти знов про давні муки?
Про муки, руки і розлуки?
Про залицання до дівчат?
А в тебе ж діти ще й онуки...

Прийшов! Побачив! Переміг!
Простав у прийми — і затих.
А ти ж хотів дістать ходулі,
Щоб вищим бути від усіх!

Чи в день ясний, чи в ніч похмуру
Кажу собі: «Твори природу!
Чорнилом чортовим не плюй
У світлий храм — літературу!»

ПРО АВТОРА

Сом Микола Данилович народився 5 січня 1935 року в селі Требухові на Київщині в родині сільського коваля.

Закінчив Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка, факультет журналістики. Працював у пресі.

Першу збірку віршів «Иду на побачення» видав у 1957 році. Згодом вийшли книжки поезій «Вікнами до сонця», «Святий хліб», «Мрія», «Вишиванка», «Дума над вогнем», «Стежка до океану», «Иду на свидание» (російською мовою). Вірші поета неодноразово перекладалися мовами народів СРСР та зарубіжних країн.

Микола Сом — автор багатьох популярних пісень, написаних для кіно, естради, телебачення і радіо.

«Б'ю чолом!» — нова книжка поета.

ЗМІСТ

Відповідь на анкету	3
Азбука	6
Солдатська балада	7
Пам'ять	9
Синівська сповідь	10
Як я Леніна малював	12
Лист від матері	14
Білі вірші	15
Перший сніг	16
Помирають люди	18
Повій, вітре, на Україну	19
Павло Григорович Тичина	20
Платон Майборода	22
Василь Симоненко	23
Столяр і сонце	24
...Та інші	26
Уклін Росії	28
Рум'яне диво	31
Послання місту Комсомольську	32
«На вічне зберігання»	35
Про підкову і про щастя	37
Битий шлях	38
На краю передньому	40
У дівочому гуртожитку	41
Цвіт картоплі	43
Хотів би я стати дощем весняним	44
Запрошення на Рось	45
Броварники-броварі	47
Кущ кропиви	48
На захист зими	50
Весела Оболонь	51
Природи музика висока	58
Сумка	58

Передзим'я	61
Задуха	62
Жайворонки в морі	64
Царю природи	66
На Матвіївській затоці	67
Співали півні	69
Експромт на 8 Березня	71
Дівоча пісня	72
По дорозі до села	74
Батьки і діти	76
Три коліскові	77
Брат і сестра	81
Дюдя	83
Хто краще їсть?	85
Карась-космонавт	86
Не вийшло поета	87
Рубаї	88
Про автора	93

Николай Данилович Сом

БЬЮ ЧЕЛОМ!

Лирика и юмор

(На украинском языке)

«Молодь»

Художне оформлення *А. Д. Базилевича*

Редактор *О. В. Шугай*

Художній редактор *Р. Ф. Ліпатов*

Технічний редактор *М. Г. Чередник*

Коректор *В. А. Пушкарьова*

Інформ. бланк № 597

Здано до набору 27. 09. 1977 р. Підписано до друку 30. 01. 1978 р. БФ 33692. Формат 70×100¹/₃₂. Папір тифдручний. Гарнітура літ. Друк високий. Умовн. друк. арк. 3,87. Обл.-вид. арк. 2,96. Тираж 8000. Зам. 7—2314. Ціна 45 коп.

Ордена «Знак Пошани» видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», 252004, Київ, Пушкінська, 28.

Київська фабрика друкованої реклами РВО «Поліграфкнига» Держкомвидаву УРСР. Київ, Виборзька, 84.